

## ВІДНОШЕННЯ ХРИСТИЯНСТВА ДО НАУКИ

У статті досліджується методологічний підхід до аналізу ставлення християнства до науки. Ця проблема розглядається на матеріалах сучасної релігієзнавчої літератури.

**Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями.** У світогляді окремих представників як наукових, так і християнських кіл існують ідеї близькості християнства і науки, але методологічні основи цього процесу у сучасній науковій літературі висвітлено не повністю.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Значне місце серед сучасних оцінок взаємовідношень християнства і науки належить започаткованим дослідженням П. Гайдено, Т. Горбаченко, М. Заковича, В.Н. Катасонова, М. Киссея, А. Колодного, В. Лубського, Л. Маркової, І. Мозгового, П. Сауха, Л. Филипович, Є. Харьковщенко, теологів М. Дронова, А. Хоменкова, А.І. Осіпова тощо. Зокрема В.П. Визгин у праці «Герметизм, експеримент, чудо: три аспекта генезису науки нового времени» [1] розкриває генезу становлення науки Нового часу, показує роль різних метафізичних напрямків щодо обґрунтування впливу релігії на її становлення. Л.А. Маркова у праці «Наука і релігія очима християнського богослова С. Які» [2] висуває гіпотезу щодо того, що визначні науковці минулих часів були віруючими, через те, що в окремі моменти, коли науковець відсторонюється від філософії, він часто спирається на релігію, на релігійне відношення до світу. Водночас у цих та інших публікаціях не повною мірою проаналізовано методологічні основи взаємовідношень християнства до науки.

**Мета даної статті** – розкрити взаємодіючі особливості ставлення релігії до науки.

Розглядаючи питання взаємовідношень релігії та науки, варто зазначити, що в історії людства християнство відіграло й відіграє особливу роль у формуванні світоглядних основ соціуму. В усі часи історичного минулого філософія, наука, мистецтво, політика розглядалися крізь призму християнства, яке виступало носієм єдиної всеохопної істини. Кожне судження мало пройти випробування відповідними релігійними текстами.

Питання ставлення християнства до науки є давно предметом суспільного вивчення. Основи сучасної теоретичної та емпіричної бази з даної проблеми було закладено засновниками релігії, а згодом і науки – із виникненням останньої. В академічній релігієзнавчій літературі аналізувалися тільки окремі аспекти, але не розглядалося самостійне явище, яке постійно розвивалося – то активніше, то менш енергійно. Зараз спостерігається зростання інтересу до даної проблеми, особливо в теїстичній літературі.

Загалом питання ставлення християнства до науки в дослідницькій літературі розв'язується вкрай неоднозначно. Принагідно зауважимо, що різноманітність у підходах пояснюється насамперед певними світоглядними уподобаннями та професійними зацікавленнями фахівців. Безперечно, широкий спектр досліджень має позитивні моменти, оскільки, по-перше, є показником полісміслового охоплення питання взаємовідношень релігії й науки, по-друге, спрямовує на необхідність цілісного розуміння даного явища. Зазначена аналітична поліваріантність спостерігалась у різні періоди розвитку суспільства, особливо

гостро це питання постало наприкінці XIX – на початку XX століття, коли наука була пере-насичена емпіричним, фактичним матеріалом, а християнство перебувало у великій кризі. Подібна кризова ситуація існує і зараз, але вона поширюється вже й на науку.

Категоріальний апарат дослідження процесу ставлення християнства до науки складають такі поняття: «трансформація», «ставлення», «відношення», «релігія» і «наука», «віра» і «розум».

На сьогодні спеціалісти не дають єдиного визначення поняттю «релігія» і пропонують різні, інколи навіть суперечливі тлумачення. Етимологія слова «релігія» до кінця не з'ясована, до того ж розуміння латинських «religare» і «religere» мало пов'язане із сучасним розумінням цього поняття [3, с. 580]. Багато із запропонованих визначень призначені для використання у якійсь сфері знань, наприклад, у психології чи соціології, або ж засвідчують певну філософську позицію. Адекватність цих формулювань може зрозуміти спеціаліст, але вони явно не придатні для визначення релігії у більш широкому плані. У контексті нашого дослідження визначення, яким будемо оперувати, є близьким як для теологів, так і для науковців. У «Теологічному енциклопедичному словнику» наголошується на таких характерних ознаках релігії, як віра в неосяжну вищу силу, поклоніння їй, наявність зовнішніх проявів, призначених для вираження і культивування релігійних почуттів [4, с. 976]. Близький до такого розуміння релігії А. Івін. Він зазначав, що в її основу покладено сукупність специфічних дій, які забезпечують зв'язок людини із надприродними силами, «для переконаних християн релігія є основою всього духовного життя», а в конфесійному аспекті кожна із них має «власну версію» як єдину істину [5, с. 725]. Подібна думка міститься й у «Філософському словнику», де вказується, що головною ознакою будь-якої релігії є «віра в надприродне». Окрім того, релігія «являє собою комплексне явище, яке включає: ідеї, погляди, уявлення про надприродне; викликані ними переживання, почуття, емоції, настрої...» [5, с. 574]. Ґрунтовне дослідження релігії як суспільно-функціонального феномену здійснено відомим релігієзнавцем Л. Виговським [6, с. 3-4]. Зокрема він вказує, що її функції «структуровані в координаційну та ієрархічну систему, що має конфесійну визначеність... реалізується через діяльність конкретних релігійних інституцій», а «ядром, системоутворювальним чинником є світоглядно-сенсотвірна підсистема» [6, с. 3]. Останнє і спонукає до дослідження такого формуючого компонента світоглядно-сенсотвірної системи, як наука. Більше того, Л. Виговський зазначає, що «форми та зміст системи функціональності релігії мають історичний характер і еволюціонують відповідно до змін у соціальному просторі» [6]. А тому для простеження характеру даного процесу необхідно дослідити трансформацію ставлення релігії до науки не тільки в аспекті конфесійному, але й у плані розвитку означеного явища, що передбачає виявлення ролі ще раннього християнства у становленні процесу пізнання, а в подальшому – розробку методів наукового пошуку, як вказує І. Вакулов [7, с. 64]. У свою чергу, А. Колодний зазначав: «Особливістю релігії є те, що вона виступає не у формі когнітивного, а в ролі засобу позалогічного освоєння людиною своєї причетності до процесів, що відбуваються у Всесвіті, знаходяться під впливом якихось Вищих Сил і не піддаються логічному аналізу». А тому в основі релігійного світогляду лежить осягнення Вищої сутності не через раціональне, а через «містичну інтуїцію, так зване айдентичне бачення» [8, с. 279]. У такому розумінні релігія є однією із форм «осягнення світу», яке пов'язане із поняттям «релігійної віри». Саме воно в теологічному розумінні має полісміслову навантаженість: в одному – це «сподівання серця, а не предмет раціонального мислення», в іншому – «абсолютне увірування в те, що не вимагає доказів або підтверджень», а також «повне і безумовне прийняття того, чого навіть не існує», і особливо «важливим є таке прийняття за відсутності

раціональних доказів» [9, с. 27]. Інколи, як справедливо зазначає А. Івін, віра може «передбачати певну раціональну основу, але, як правило, обходиться без неї» [10, с. 131]. У зазначеному співвідношенні віри і розуму останній для теологів виконує допоміжну функцію – задля звернення людини до Бога, для блага віри, власної користі. За таких умов його особливістю богослови називають бездоказове вираження істинності релігійного вчення, визнання реального існування надприродних сил, властивостей, відношень [11, с. 62].

На сьогодні теологи сформуvalи декілька типів відношень віри і розуму, релігії та науки. Один – опозиційний, другий – зіставний, або співвідносний, суть якого полягає в тому, що в названих явищах виокремлюються точки дотикання у «пізнанні людини». «Чим ближче, – як стверджує Дж. Коллінз, – ми підходимо до їх окреслення, тим більше спільних точок і перетинів між наукою і вірою» [11, с. 62]. За третім – «наука й віра мають певне відношення до знання», і «їх істини, що стосуються гармонійності Всесвіту, можуть перетинатись». А коли розуміння науки «зводиться виключно до дослідження природних причин, що лежать в основі явищ і подій, то конфлікт між розумом і вірою стає неминучим» [11, с. 63]. У наведених характеристиках спільним є намагання ототожнити соціальне і релігійне розуміння поняття «віра». Однак особливістю релігійної віри є осягнення світу, хоч і в специфічній формі, у той час як раціональний спосіб передбачає розвиток наукового пошуку і приводить до становлення і розвитку науки.

Наука як форма людських знань і «складова системи понять про явища і закони дійсності» [5, с. 415] є особливою сферою цілеспрямованої людської діяльності, мета якої – дослідження на основі певних методів пізнання об'єктивних законів розвитку природи. Більше того, поняття «наука» застосовується для позначення всієї системи перевірених практикою знань у процесі історичного розвитку людства, «спрямованих на пізнання законів дійсності в інтересах практики» [5, с. 416]. У соціокультурному вимірі наука є «галуззю знань, світом духовних цінностей. Їх ієрархія охоплює таку загальнолюдську цінність і цільову причину, як істина» [12, с. 203].

Кожен із етапів еволюції науки позначений своїми соціокультурними вимірами і передумовами. Як наслідок, у ході історичного розвитку науки змінювались її функції в соціальному житті. В епоху становлення систематизованого природознавства наука утверджувала в боротьбі з християнством право брати участь у формуванні світогляду. У XIX ст. до світоглядної функції додалась функція виробничої сили, а в XX ст. вона перетворилась на соціальну сферу, втілюючись у різних напрямках суспільного життя, регулюючи різновиди людської практики.

У сучасну епоху через глобальні кризи виникає проблема пошуку нових світоглядних орієнтирів людства, що і спонукає до переосмислення функцій науки. Її домінантне становище в системі цінностей культури багато в чому викликане техногенними чинниками. На сьогодні важливим є органічне поєднання здобутків науково-технічного мислення і соціальних цінностей, утверджуваних мораллю, мистецтвом, релігійним та філософським пізнанням світу. Такий синтез являє собою новий тип наукової раціональності (попередні – класичний (XVII – початок XX ст.), некласичний (перша половина XX ст.), постнекласичний (кінець XX ст)).

Важливою складовою ставлення релігії до науки є осмислення співвідносності міркування і розуму. Як філософська категорія раціонального пізнання «розум» стає спроможністю душі, вищою за міркування. Останнє пов'язувалось із ідеєю розмежування земного і небесного світів, які суттєво відрізнялися за своєю природою. У сутності ж розуму лежить потреба розкрити доцільність земного. Коли філософія спиралась на «нижчу» раціональну здатність розуму, то теологія ґрунтувалась на його «вищій», сокровенній частині, що відкривається світом божества.

Наведені розуміння співвідношення розуму і віри підтверджує М. Хеллер. Він зазначає, що «філософське мислення... може розкрити проблему тільки дотично і певною мірою, більш глибоко її можна побачити при яскравому світлі, коли подивитись на неї з богословської перспективи». Більше того, «метод науки передбачає осмислення властивостей світу за умови, якщо вони сформульовані коректною мовою (звичайно, мовою математики). Філософське мислення розкриває його “нетривіальний характер, але не в змозі піти ні на крок далі”». А розглянутий у світлі богословських принципів навколишній світ набуває ще одного аспекту, «який покаже більш широкий його зміст», оскільки наука «не в змозі розшифрувати створене за Божим планом» [13, с. 47]. Наведені судження не просто виключають одне одного, радше вони роблять акценти на різних способах осмислення природних явищ.

У «Філософському енциклопедичному словнику» відношення визначається, по-перше, «як категорія, що характеризує взаємозалежності елементів певної системи» і має «об’єктивний і універсальний характер», по-друге, вказується, що відношення можуть виражати властивості або ж ознаки речей, які виявляються по-різному, більше того, відношення у своїх виявах «безкінечно різноманітні просторово і часово причинно-наслідкові» [14, с. 176]. Трансформацію ставлення релігії до науки найбільш «продуктивно» можна осмислити через такі типи відношень, як взаємодії і взаємозв’язки [15, с. 1186]. Взаємодії відображають особливий тип взаємовідношень між християнством і наукою, при якому вони впливають одне на одного і на інші форми соціального життя, приводячи до їх зміни і водночас зазнаючи впливу з їхнього боку: «Дія християнства на науку зумовлена як його власною активністю, виявом його динаміки, так і відповідною реакцією з боку науки» [14, с. 77-78]. Взаємозв’язок виражає «спосіб існування християнства і науки у співвідношенні віри і розуму, що відображається через сукупність осмислюваних явищ, предметів, процесів, подій тощо, коли стан (властивості, зміна) одного із них зумовлений чи здатний зумовлювати стан (властивості, зміну) іншого і залежить від них» [14, с. 78]. Останнє і спонукає до дослідження трансформаційних тенденцій у ставленні християнства до науки. Під трансформацією (лат. transformation) розуміється «зміна істотних властивостей чого-небудь» [3, с. 676]. У нашому дослідженні – зміна ставлення християнства до науки в гносеологічних основах даного процесу та історичному часі.

У плані ставлення християнства до науки існує комплекс проблем, які пов’язані з фідеїзмом – напрямом, що охоплює філософсько-теологічні учення, в яких основним інструментом пізнання виступають не раціональні, а ірраціональні здібності людини, де духовний пошук базується не на розумі, а на вірі, де знання підміняються релігією. Подібним чином ототожнюється соціальне поняття віри із релігійним. Як вважають теологи, віра і розум не є повністю протилежними явищами. Віра ірраціональна, оскільки стосується не тільки того, що можна перевірити досвідом. Розум допомагає вірі, але й вона допомагає розумові. Суб’єкт пізнання здатен спрямувати їх до однієї мети, де вони можуть доповнювати один одного. Остання обставина важлива для християнської свідомості, що досліджує соціогуманітарні проблеми, пов’язані з духовним життям особи і суспільства: віра здатна дисциплінувати розум, вводити його активність у відповідні нормативно-ціннісні межі, збуджувати його до служіння не тільки істині, але і благу, не тільки людям, але насамперед Богу [9, с. 41-42].

Складність визначення самих понять «релігія» і «наука» об’єктивно зумовлена тим, що вони існують у статусі ідеального буття нашої свідомості. А сама ідеальність свідомості постає як процес відтворення у ній не наочного образу предмета чи явища, а сукупності їх суттєвих ознак, функцій, внутрішніх зв’язків, створення ідеальних духовних конструкцій через доведення параметрів чи явищ до еталонних, гранично можливих вимірів. Релігія

заснована на вірі в існування надприродного світу, а тому вона охоплює сукупність специфічних дій, які забезпечують зв'язок людини з надприродним. Віра і переконання передбачають не тільки відбір необхідних знань, але і життєвих настанов, які визначають характер усвідомлення особою свого місця у світі і ставлення до нього. Останнє детерміновано процесом безперервного накопичення знань про навколишній світ, у свідомості людини відбувається систематизація, підсумовування і відбір найбільш значимих даних про світ і про себе. Релігійні знання як найважливіший елемент християнської віри узгоджуються з особливостями конфесійного тлумачення. Встановлено, що і наука містить елементи соціальної віри, складовою якої є релігійна. Взаємовідношення науки і релігії проявляються як у контексті їх взаємозв'язку (віра – знання), так і в процесі розвитку і зміни світоглядних парадигмальних основ, спричинених, з одного боку, постійно еволюціонуючою наукою, з іншого – абсолютними теологічними догмами і конфесійними доктринами, що дають «повне, всебічне, вичерпне знання об'єктивної дійсності про весь світ». У цьому значенні абсолютна істина є межею, до якої прагне наукове пізнання, ніколи її не досягаючи. Як наслідок, концептуальні зміни в науці та пізнанні приводять до трансформаційних процесів у християнських тлумаченнях досягнутого наукою, що включає елементи раціонального та ірраціонального, судження та умовиводи, засновані на паралогізмах, які сприймаються без доказів і критики, що і догматизує релігійні істини як абсолютні і незмінні.

З іншого боку, і сама наука як особливий вид пізнавальної діяльності, спрямований на вироблення об'єктивних, системно-обґрунтованих знань про світ, взаємодіє з іншими способами його осягнення. Виникнувши з потреб практики, вона особливим чином регулює її. Своєю метою вбачає виявлення сутнісних зв'язків (законів), відповідно до яких об'єкти можуть видозмінюватись у процесі людської діяльності. У цьому розумінні наука взаємодіє із релігією в когнітивній сфері особистості, особливо помітно останнє в період переходу від переднауки до власне науки, оскільки сам перехід зумовлений способом формування ідеальних об'єктів та їх зв'язків. У розвитку науки вони брались не тільки із практики, але й переважно з ідеальних систем, у тому числі й релігійних. Побудова певних моделей наукового пошуку набувала вигляду гіпотез, які, отримавши обґрунтування, перетворювались на теоретичні схеми вивчення певної предметної сфери.

Становлення науки як особливої форми суспільної свідомості, зростання її соціальної значущості привело до радикальних змін у ставленні як науки до християнства, так і християнства до науки. Якщо в сучасному світогляді наука посідає чільне місце, то до її виникнення релігійний світогляд мав універсальний характер, а тому автори книги «Природознавство в боротьбі з релігійним світоглядом» (1988) указують на потребу «відмовитись від того, що релігія завжди відігравала негативну роль у розвитку науки» [16, с. 5].

Вирішення багатосторонньої проблеми суперечливих взаємовідношень християнства та науки у різні історичні періоди ставало детермінантною основою розвитку соціуму. Від того, як вирішувались проблеми наукового пошуку, яка роль у цьому процесі відводилася релігії, залежав увесь процес еволюції науки. Деякі сучасні науковці вважають, що «перш за все необхідно відмовитись від одного із... забобонів – протиставлення релігії науці як ірраціонального підходу до раціонального» [16, с. 5-6]. Подібні погляди висловлює академік РАН Володимир Лисичкін у передмові до книги Святителя Луки (Войно-Ясенецького) «Наука і релігія». Зокрема він зазначає, що Ясенецький зміг точно і всеохопно вирішити проблему співвідношення науки й релігії: «Релігія тому рухає наукою, що у релігійному досвіді ми вступаємо у контакт із вічним Розумом... наука без релігії – небо без сонця» [17, с. 8]. Більше того, «справжня наука і справжня релігія... не суперечать одне одному». Релігія, на думку св. Луки, «суперечить не науці, а нашим знанням» [18, с. 57].

Такі погляди характерні й для сучасного католицизму. Так, Папа Іван Павло II, характеризуючи розвиток науки, вказував, що у сфері «природничих наук стало переважним позитивістське мислення», яке «не тільки розірвало усі зв'язки з християнським баченням світу, але й, найголовніше, відмовилось від усіх метафізичних і моральних понять» [19, с. 67]. Інший теолог, професор Генрі Морріс, у книзі «Біблійські основи сучасної науки» писав, що «Бог є істинна причина усіх причин». Божественне одкровення «неможливо пізнати експериментальним науковим методом» [20, с. 21]. Але все ж «між теологією й істинною наукою жодних суперечностей не існує». А тому вони доповнюють одна одну [20, с. 25].

Наукове пізнання – один із аспектів культурної творчості людства, органічно пов'язаний з іншими чинниками, що впливають на нього. Наука, першопочатково вийшовши з лона філософії, перебуває до релігійної свідомості у відношенні притягування – відштовхування. У переломні епохи історії через саморефлексію дана складова інколи настільки посилюється, що поглиблює уявлення про абсолютну протилежність науково-філософського й релігійного світоглядів, які протягом тривалого часу завдяки акумулюванню біблійної мудрості детермінували окремі способи пізнання. І хоч у Біблії з логічною послідовністю викладено певні філософські надбання Античності, розвинуто теологічні напрями та погляди на способи й форми пізнання навколишнього світу, людини й суспільства, із часом вони ставали підґрунтям для появи як наукового пошуку, так і самої науки.

Основною ознакою релігійної віри, як зазначалося вище, є людський інтерес до надприродного (трансцендентного), яке знаходиться з іншого боку чуттєвого сприйняття об'єктів. Надприродне в одному випадку «виражає» закони Всесвіту, в іншому – їм протистоїть. У ранніх формах релігій таке протиставлення існувало лише потенційно або перебувало в зародковому стані. Надприродні об'єкти, створені людською уявою, для релігійної особи були реальністю, оскільки вона вірила в їх існування. У міру того як людина розширювала свої знання про те, що раніше сприймалось як надприродне, сфера останнього звужувалась. Така тенденція стає виразнішою із поступом християнства. Останнє, будучи включеним у загальну послідовність зв'язків та природних закономірностей, є трансцендентною формою їх вираження. Воно не підлягає емпіричній перевірці й не може бути складовою системи людського пізнання та практики. Віра підтримується офіційними догмами церкви, за чийм тлумаченням людям пояснювалась світобудова й шляхи її пізнання. Варто зазначити, що в історичному минулому залежно від того, як вирішувалось питання пізнання навколишнього світу, змінювалось ставлення релігії до науки; воно постійно трансформувалось, оскільки між ними тривала взаємодія і вони зазнавали взаємовпливів.

#### ЛІТЕРАТУРА

1. Визгин В.П. Герметизм, експеримент, чудо: три аспекта генезиса науки нового времени // *Философско-религиозные истоки науки*. – М. : Мартис, 1997. – 319 с.
2. Маркова Л.А. Наука і релігія очима християнського богослова С. Які // *Философско-религиозные истоки науки*. – М. : Мартис, 1997. – 319 с.
3. Словник іншомовних слів / [за ред. О.С. Мельничука]. – К. : Голов. ред. укр. енцикл. АН УССР, 1975. – 776 с.
4. Руле А.К. Религия, Религиозный опыт / А.К. Руле // *Теологический энциклопедический словарь* / [под ред. Уолтера Элвелла]. – М. : Ассоциация «Духовное возрождение», 2003. – 1468 с.
5. Філософський словник / [за ред. В.І. Шинкарука]. – К. : Голов. ред. УРЕ, 1986. – 800 с.
6. Виговський Л.А. Релігія як суспільно-функціонуючий феномен : автореф. дис. ... д-ра. філос. наук : 09.00.11 / НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди. – К., 2005. – 34 с.

7. Викулов И. Различные подходы в научном определении религии и религиозности / И. Викулов // *Материалы междунар. научн. конф. «Наука, идеология, религия» (30 марта – 2 апреля 2005 г.)* / [сост. Н.А. Печерская ; под ред. А.А. Волоковых]. – СПб. : Изд-во Института «Высшая религиозно-философская школа», 2005. – С. 63-64.
8. Колодний А.М. Релігія // *Релігієзнавчий словник* / А. Колодний, Б. Лобовик (ред.) ; НАН України, Інститут філософії. Відд. релігієзнавства / А.М. Колодний. – К. : Четверта хвиля, 1996. – С. 279-280.
9. Ивин А.А. Вера // *Философско-энциклопедический словарь* / [под ред. А.А. Ивина] / А.А. Ивин. – М. : ГАРДАРИКИ, 2004. – С. 131-133.
10. Колодний А.М. Релігійна віра // *Релігієзнавчий словник* / А. Колодний, Б. Лобовик (ред.) ; НАН України, Інститут філософії. Відд. релігієзнавства / А.М. Колодний. – К. : Четверта хвиля, 1996. – С. 62.
11. Коллинз К. Джон. Наука и вера. Враги или друзья? / Коллинз К. Джон ; [пер. с англ.]. – Черкассы : Коллоквиум, 2005. – 560 с.
12. Бачинин В.А. Религиозная философия // *Малая христианская энциклопедия : в 4 т.* / В.А. Бачинин. – СПб. : Шандал, 2003. – Т. 1. – 360 с.
13. Хелер М. Творческий конфликт: О проблемах взаимодействия научного и религиозного мировоззрения / Хелер М. ; [пер. с англ.]. – М. : Библийско-богословский институт св. апостола Андрея, 2005. – 216 с. – (Серия «Богословие и наука»).
14. *Философско-энциклопедический словарь* / [под ред. А.А. Ивина]. – М. : ГАРДАРИКИ, 2004. – 1072 с.
15. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [за ред. В. Бусел]. – К. : Перун, 2002. – 1440 с.
16. *Естествознание в борьбе с религиозным мировоззрением.* – М. : Наука, 1988. – 245 с.
17. Лисичкин Вл. Крестный путь святителя-хирурга / Вл. Лисичкин // *Наука и религия.* – Ростов-на-Дону : ФЕНИКС, 2001. – С. 5-29.
18. Лука (Войно-Ясенецкий), святитель. Наука и религия / Лука (Войно-Ясенецкий), святитель. – Ростов н/Дону : ФЕНИКС, 2001. – 320 с.
19. Иоанн Павел II. Вера и разум / Иоанн Павел II. – К. : Францисканцев, 1999. – 150 с.
20. Моррис Генри. Библийские основания современной науки / Моррис Генри. – СПб. : Библия для всех, 1995. – 478 с.
21. Ивин А.А. Религия // *Философско-энциклопедический словарь* / [под ред. А.А. Ивина] / А.А. Ивин. – М. : ГАРДАРИКИ, 2004. – С. 725-728.
22. Моррис Генри. Начало мира / Моррис Генри. – М. : Протестант, 1993. – 160 с.

### ***Е.В. Черноштан***

#### **Отношение христианства к науке**

В статье раскрывается методологический подход к анализу отношения христианства к науке. Эта проблема рассматривается на материалах современной религиозноведческой литературы.

### ***E.V. Chornoshtan***

#### **Relation of Christianity to Science**

The methodological approach to the analysis of relation of christianity to science is developed. The author considers this problem on materials of modern religious literature.

*Стаття надійшла до редакції 22.05.2009.*